

БОЛАЛАР КАСАЛЛИКЛАРИНИ ИНТЕГРИРЛАШГАН УСУЛДА ОЛИБ БОРИШ

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БОЛА

БЕМОР БОЛАНИНГ АХВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

Умумий хавф белгилари борлигини текшириб кўринг.....	3
Сўнг асосий белгилар ҳақида сўранг:	
Йўтал ёки нафас олишнинг қийинлашуви борми?.....	4
Болада диарея борми?.....	5
Иситмаси борми?.....	6
Боланинг томоғида ва қулоқларида муаммо борми?.....	7
Сўнг текшириб кўринг, овқатланишнинг бузилиши ва камқонлик борми?.....	8
Сўнг боланинг эмланиш статусини, дегельминтизация ҳолатини ва витамин А олганлигини текширинг.....	9
Бошқа муаммоларни баҳоланг	9

БОЛАНИ ДАВОЛАНГ

Онани орал воситаларни уйда беришга ўргатинг

Оғиз орқали бериладиган антибактериал воситалар.....	10
Парацетамол.....	11
Витамин А.....	11
Темир препаратлари.....	11
Цинк препарати.....	12
Сальбутамол	12
Мебендазол.....	12

Онани маҳаллий инфекцияни уй шароитида даволашга ўргатинг

Тетрациклинли кўз малхами билан даволанг.....	13
Қулоқни пилик (турунда) билан курутинг.....	13
Оғиздаги яраларни генцианвиолет билан даволанг.....	13
Хавфсиз воситалар ёрдамида томоқни юмшатиш ва йўтални даволанг.....	13

Бу воситаларни фақат амбулаторияда беринг

Мушак орасига юбориладиган антибактериал воситалар	14
Шайтонлашда ишлатиладиган препаратлар.....	15
Гипогликемиянинг олдини олиш.....	15

БОЛАНИ ДАВОЛАНГ, давоми

Диареяда қўшимча суюқликлар бериб, овқатлантиришни давом эттиринг

Режа А: Диареяни уйда даволанг.....	16
Режа Б: Ўртача сувсизланишни ОРВнинг паст осмолар эритмаси ёрдамида даволанг.....	17
Режа В: Оғир сувсизланишни тез даволанг	18
Ҳар бир болани рисоладагидек иммунизация қилинг	18

Кейинги кузатувни олиб боринг

Пневмония.....	19
Чўзилувчан диарея	19
Иситма	20
Стрептококкли фарингит	20
Оғиз ва кўзларга асорат берган қизамиқ.....	20
Овқатлантириш муаммолари.....	20
Қулоқ инфекцияси.....	21
Камқонлик.....	21
Камвазлик.....	21

ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ

Овқатланиш

Болани овқатлантиришни баҳоланг	22
Овқатлантириш бўйича тавсиялар.....	23
Овқатлантириш муаммолари бўйича маслаҳат беринг.....	24

Суюқликлар

Касаллик пайтида суюқлик ҳажмини кўпайтиринг.....	25
---	----

Қачон қайта мурожаат этилади

Онага қачон тиббий ходимга мурожаат қилиш кераклигини тушунтиринг.....	25
Онага унинг ўз соғлиғи масалалари бўйича маслаҳат беринг.....	26

Вазни ёшга мослиги

Вазни ёшга мослиги. Ўғил болалар: Туғилишдан – 6 ойгача	27
Вазни ёшга мослиги. Ўғил болалар: 6 ойликдан – 2 ёшгача.....	28
Вазни ёшга мослиги. Ўғил болалар: 2 ёшдан – 5 ёшгача.....	29
Вазни ёшга мослиги. Қиз болалар: 0– 6 ойгача.....	30
Вазни ёшга мослиги. Қиз болалар: 6 ойликдан – 2 ёшгача.....	31
Вазни ёшга мослиги. Қиз болалар: 2 ёшдан – 5 ёшгача.....	32

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI SOĞLIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI
RESPUBLIKA IXTISOSLASHTIRILGAN PEDIATRIYA
ILMIY -AMALIY TIBBIYOT MARKAZI

“TASDIQLAYMAN”

ЎзР ССВ Фан ва ўқув юртлири
бош бошқармаси бошчилиги
т.ф.д. У.С. Исмаилов
2013 й. «19»
№ баённома

“КЕЛИШИЛДИ”

ЎзР ССВ Тиббий таълимни
ривожлантириш маркази
директори
М.Х. Азимова
2013 й. «19»
№ баённома

Болалар касалликларини интегрирлашган усулда
олиб бориш

2 ойликдан 5 ёшгача бўлган бемор болани ахволини баҳоланг, таснифланг
ва давони белгиланг буклет схемаси

Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш
бўйича

ЖССТ томонидан ишлаб чиқилган ва Ўзбекистон Республикаси
мутахассислари томонидан мослаштирилган

ЎҚУВ КУРСИ

Тошкент 2013

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти 1998

Ушбу ҳужжат кенг омма учун чоп этишга мўлжалланмаган бўлиб, барча ҳуқуқлар
Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотига тегишлидир. (ЖССТ). Ушбу ҳужжат ЖССТ-
нинг олдидан берилган ёзма рухсатисиз тўлиқ ёки қисман таржима этилиши, эркин
ҳолда тўпламлар ва рефератлар учун фойдаланилиши мумкин эмас. Ушбу ҳужжатнинг
бирорта қисми ҳам, ЖССТ-нинг олдидан берилган рухсатисиз, маълумотлар базасида
сақланиши, ёки барча-механик, электрон ёки бошқа йуллари билан узатилиши мумкин
эмас.

«Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш» ўқув курси
Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотининг Бола Соғлиги ва Ривожланиш
Бўлими (СНД) ва ЮНИСЕФ томонидан АСТ International, Атланта, Жоржия,
АҚШ, билан шартнома асосида тайёрланган.

Ушбу қўлланма, Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб
бориш стратегияси бўйича миллий тренерлар т.ф.д. З.Е. Умарназарова, т.ф.д.
И.М. Ахмедова, т.ф.н. Г.Б. Утепова томонидан матнлар асосида қайтадан
ЖССТ охириги тавсиялари асосида янгиланди ва қайта чоп этилган
(Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни Сақлаш вазирлигининг Республика
ихтисослаштирилган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази, Тошкент
педиатрия тиббиёт институти).

Ўқув курси бирламчи бўғин тизими, болалар тиббиёт муассасалари,
шунингдек тиббиёт олий ўқув юртлири, ўрта махсус ўқув юртлири ва
Тошкент врачлар малакасини ошириш институти ўқув дастурларига киритиш
учун мўлжалланган.

Такризчилар: Э.А. Шомансурова, т.ф.д., ТошПТИнинг амбулатория тиббиёти
кафедраси мудири

К.Ш. Салихова, т.ф.н. ЎзРССВ РИПИАТ Маркази илмий-ишлар бўйича
директор муовини

Ўқув курси ЎзР ССВ РИПИАТ Марказида 2013 йил 14 мартдаги Илмий
Кенгашида қўриб чиқилди ва тасдиқланди, 3-мажлис баённомаси.

Илмий котиба т.ф.н.

Д.С. Арипова

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БОЛАНИНГ АҲВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

БОЛАДАГИ МУАММОЛАР ҲАҚИДА ОНАСИДАН СЎРАНГ

Ушбу мурожаат бирламчи ёки иккиламчи эканлигини аниқланг.

- Мабодо мурожаат иккиламчи бўлса, «БОЛАНИ ДАВОЛАНГ» схемасидаги кўрсатмалардан фойдаланинг.

УМУМИЙ ХАВФ БЕЛГИЛАРИ БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ

СЎРАНГ:

- Бола ича оладими ёки эма оладими?
- Ҳар қандай овқат ёки суюқликдан сўнг қайт қиладими?
- Болада шайтонлаш бўлганми?

КЎЗДАН КЕЧИРИНГ:

- Кўздан кечиринг, бола летаргик ҳолатдами ёки беҳушми?

Ҳар қандай хавф белгиси бор бола дарҳол эътибор беришни талаб қилади. Касалхонага жўнатишни кечиктирмаслик учун текширувни ва шошилишч давони тезроқ тугалланг.

КАСАЛЛИКНИ ТАСНИФЛАШ УЧУН
ЖАДВАЛНИНГ БОЛА МУАММОЛАРИ
ВА УНДАГИ СИМПТОМЛАРГА МОС
КЕЛУВЧИ БАРЧА БЎЛИМЛАРИДАН
ФОЙДАЛАНИНГ

2 ОЙЛИКДАН 5 ЁШГАЧА БЎЛГАН БОЛАНИНГ АХВОЛИНИ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ

БАҲОЛАНГ		ТАСНИФЛАНГ		ДАВОНИ БЕЛГИЛАНГ		
СЎНГ АСОСИЙ СИМПТОМЛАР ҲАҚИДА СЎРАНГ:				БЕЛГИЛАР	ТАСНИФЛАНГ	ДАВОСИ (Касалхонага юборишдан аввал қилинадиган шоишлинч даво қалин харфлар билан ажратилган)
Болада йўтал ёки нафас қийинлиги борми?						
БОР БЎЛСА, СЎРАНГ: Қўздан кечиринг, эшитиб кўринг, ҳис этинг: • Қачондан буён? • Минутдаги нафас сонини сананг. • Кўкрак қафасининг тортилиши борми? • Кўринг ва эшитинг, стридор борми? • Кўринг ва эшитинг, астмоид нафас борми? Агар астмоид нафас бўлса, бу қайта эпизодми? БОЛА ТИНЧ БЎЛИШИ КЕРАК		Йўтал ёки нафас қийинлигини таснифланг Боланинг ёши: Тезлашган нафас-бу: 2 ойликдан 12 ойгача Минутига 50 марта ва ундан ортиқ 12 ойликдан 5 ёшгача Минутига 40 марта ва ундан ортиқ	• Бирор бир умумий хавф белгиси ёки • Кўкрак қафасининг тортилиши ёки • Тинч ҳолатдаги стридор • Тезлашган нафас	ОҒИР ПНЕВМОНИЯ ЁКИ ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИК ПНЕВМОНИЯ ПНЕВНИЯ ЙЎҚ ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ	► Тегишли антибиотикнинг биринчи дозасини беринг ► Зудлик билан касалхонага юборинг* ► Антибактериал препаратни оғиз орқали 5 кун давомида беринг ► Астмоид нафас бўлса (тез таъсир этувчи бронхолитик берганингиздан кейин ҳам) аэрозолли бронхолитикни 5 кун давомида беринг** ► Хавфсиз воситалар билан томоқни юмшатиш ва йўтални енгиллаштиринг ► Агар йўтал 3 ҳафтадан ортиқ давом этаётган бўлса ёки астмоид нафас қайталанаётган бўлса, астма ёки силга текшириш учун жўнатиш ► Онасига қачон зудлик билан қайтиб келиш кераклигини тушунтиринг ► Кейинги ташриф 2 кундан сўнг ► Астмоид нафас бўлса (тез таъсир этувчи бронхолитик берганингиздан кейин ҳам) аэрозолли бронхолитикни 5 кун давомида беринг** ► Хавфсиз воситалар ёрдамида томоқни юмшатиш ва йўтални енгиллаштиринг ► Агар йўтал 3 ҳафтадан ортиқ давом этаётган ёки астмоид нафас қайталанаётган бўлса, астма ёки силга текшириш учун жўнатиш ► Онасига қачон зудлик билан қайтиб келиш кераклигини тушунтиринг ► Кейинги ташриф, аҳволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг	
Агар астмоид нафас ВА нафас тезлашган ёки кўкрак қафасининг тортилиши бўлса: тез таъсир этувчи аэрозолли бронхолитикни 15-20 минут оралатиб 3 марта беринг ва ундан кейин нафас сонини қайта сананг ва кўкрак қафасининг тортилиши борми, текширинг, сўнг таснифланг.						

*Мабодо касалхонага юборилишнинг иложиси бўлмаса, болани «Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш» қўлланмасининг «Болани даволанг» схемаларида кўрсатилганидек даволанг.

Илова: «Касалхонага юборилишнинг иложиси бўлмаса» ёки БССТнинг «Стационар ёрдам кўрсатиш» қўлланмаси.

**Агар салбутамолнинг ингаляцион тури бўлмаса, унинг оғиз орқали бериладиган таблетка ёки сиропидан фойдаланинг.

Болада диарея борми?

БОР БЎЛСА, СЎРАНГ :

- Қачондан буюн?
- Ахлатида қон борми?

КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ҲИС ЭТИНГ:

Умумий аҳолига қаранг:

Бола:

Летаргик ҳолатда ёки хушсизми?
Безовта ёки бетоқатми?

Изланг, кўзлари киртайганми?

Болага суяқлик таклиф этинг
Бола:

Ича олмайдими ёки ёмон ичадими?
Ютоқиб ичадими, чанқоқми?

Қорин тери бурмасининг реакциясини текширинг.

Бурма текисланади:

Жуда секин (2 секунддан кўпроқ)
Секин (2 секундгача)

СУВСИЗЛАНИШ
даражасига кўра

ДИАРЕЯНИ
таснифланг

диарея 14 кун
ва ундан кўпроқ
давом этса

ахлатда
қон бўлса

Куйидаги белгилардан икkitаси бўлганда:	ОҒИР СУВСИЗЛАНИШ	Агар болада бошқа оғир касаллик бўлмаса: ♦ Оғир сувсизланишдаги суяқликларни беринг (В Режа) ЁКИ Агар болада бошқа оғир касаллик бўлса: ♦ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг, йўлда онаси болага тез-тез ОРВнинг паст осмолар эритмасини хўплатиб бериб бориши лозим ♦ Онасига болани эмизишни давом эттиришни маслаҳат беринг ♦ Бола 2 ёш ва ундан катта бўлса, ушбу жойда вабо кузатилса, вабони даволаш учун анти-бактериал препарат беринг
Куйидаги белгилардан икkitаси бўлганида:	ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ	Агар болада бошқа оғир касаллик бўлса: ♦ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг, йўлда онаси болага тез-тез ОРВнинг паст осмолар эритмасини хўплатиб бериб бориши лозим ♦ Онасига болани эмизишни давом эттиришни маслаҳат беринг Агар болада бошқа оғир касаллик бўлмаса: ♦ Ўртача сувсизланишдаги схемага асосан ОРВнинг паст осмолар эритмасини, орал цинк препаратини ва овқатни беринг (Б Режа) ♦ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ♦ Кейинги ташриф, аҳоли яхшиланмаса, 5 кундан сўнг
Ўртача ёки оғир сувсизланишни таснифи учун белгилар етарли эмас	СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ	♦ Уй шароитида диареяни даволанг (А Режа), схема бўйича суяқликларни, орал цинк препаратини ва овқатни беринг ♦ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ♦ Кейинги ташриф, аҳоли яхшиланмаса, 5 кундан сўнг
• Сувсизланиш бор	ОҒИР ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ	♦ Болада бошқа оғир касаллик бўлмаса, уни касалхонага юборишдан аввал сувсизланишни даволанг ♦ Касалхонага юборинг
• Сувсизланиш йўқ	ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ	♦ Онасига чўзилувчан диареяли болани қандай овқатлантириш лозимлигини тушунтиринг ♦ 14 кун давомида поливитаминлардан, минераллардан (цинкни қўшиб) беринг ♦ Кейинги ташриф 5 кундан сўнг
• Ахлатда қон бор	ДИЗЕНТЕРИЯ	♦ Касалхонага юборинг

Болада иситма борми?

(анамнезида иссиғи бор ёки бадани иссиқ, ҳарорати 37,5°C* ва юқори)

БОР БЎЛСА, СЎРАНГ: • Қачондан буён? • 7 кундан кўпроқ бўлса, иситмаси ҳар куни кузатилди-ми? • Охириги 3 ой ичида бола қизамиққа чалинганми?		КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ҲИС ҚИЛИНГ: • Энса мускулларининг ригидлигини кўздан кечиринг ва аниқланг. • Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини изланг. ҚИЗАМИҚнинг белгиларини изланг. • Ялпи тошма ва • Белгилардан бирортаси: йўтал, тумов, кўзлар кизариши	ИСИТМАНИ таснифланг	• Бирор бир умумий хавф белгиси ёки • Энса мускулларининг ригидлиги	ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК	▶ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ▶ Гипогликемиянинг олдини олинг ▶ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ▶ Зудлик билан касалхонага жўнатинг
		• 7 кун ва ундан кўпроқ давом этувчи иситма		ЧЎЗИЛУВЧАН ИСИТМА	▶ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ▶ Поликлиникага текшириш учун юборинг	
		• Тасниф-ПНЕВМОНИЯ, СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ, ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ		БАКТЕРИАЛ ИНФЕКЦИЯ ЭҲТИМОЛИ	▶ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) ёки оғриқ бўлса парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ▶ Болалар касалликларини интегрирлашган усулда олиб бориш (БКИУОБ) қўлланмаси асосида даволанг	
		• Юқорида кўрсатилган белгилар ЙЎҚ		АСОРАТСИЗ ИСИТМА	▶ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги ташриф, иситмаси бўлса, 2 кундан сўнг	
Мабодо, болада қизамиқ бўлса ёки у охириги 3 ой ичида қизамиқ билан касалланган бўлса:		• Кўринг, оғзида яралар борми? Улар чуқур ва каттами? • Кўринг, кўзларида йиринг борми? • Кўринг, шох парданинг хиралашиши борми?	Таснифланг, мабодо, болада қизамиқ бўлса ёки у охириги 3 ой ичида қизамиқ билан касалланган бўлса	• Бирор бир умумий хавф белгиси ёки • Шох парданинг хиралашуви ёки • Оғиздаги чуқур ва кенг яралар	ОҒИР АСОРАТЛИ ҚИЗАМИҚ **	▶ Витамин А беринг ▶ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ▶ Шох парданинг хиралашуви ёки кўзларда йиринг бўлса, тетрациклиннинг кўз малҳамини қўлланг ▶ Зудлик билан касалхонага жўнатинг
		• Кўзлар йиринглаган ёки • Оғиздаги яралар		ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ**	▶ Витамин А беринг ▶ Кўзлар йиринглаган бўлса, инфекцияни тетрациклиннинг кўз малҳами билан даволанг ▶ Оғиздаги яраларни генцианвиолет билан даволанг ▶ Кейинги ташриф 2 кундан сўнг	
		• Болада қизамиқ бўлса ёки у охириги 3 ой ичида қизамиқ билан касалланган бўлса		ҚИЗАМИҚ	▶ Витамин А беринг	

* Бу аксилляр ҳарорат бўлиб, ректал ҳарорат тахминан 0,5°C га юқоридир

** Қизамиқнинг бошқа оғир асоратлари - пневмония, стридор, диарея, қулоқ инфекцияси, овқатланишнинг бузилиши бошқа жадвалларда тасниф этилган

Боланинг ёши 18 ойликдан катта бўлса, томоғида муаммолар изланг

СЎРАНГ: • Бола томоғи оғриб, ича олмайdimи?	ҚАРАНГ ВА ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ: • Томоқда йиринг борми? • Қизариш борми? • Бўйин лимфа тугунлари катталашганми?	ТОМОҚДАГИ муаммоларни таснифланг	• Бола томоғи оғриб, ича олмайди	ХАЛҚУМ АБСЦЕССИ	▶ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ▶ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг ▶ Иситмаси юқори бўлса (38°C ёки юқори) ёки оғриқ бўлса парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беришга ҳаракат қилинг
			• Бўйин лимфа тугунлари катталашган, ва • Томоқда йиринг бор	СТРЕПТО- КОККЛИ ФАРИНГИТ	▶ Орал антибактериал препаратни 10 кун давомида беринг ▶ Иситма юқори бўлса (38,5°C ёки юқори) ёки оғриқ бўлса парацетамолнинг бир дозасини амбулаторияда беринг ▶ Хавфсиз воситалар билан томоқни юмшатиш ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги таширф 2 кундан сўнг
		ТОМОҚДА муаммолар йўқ бўлса	• Юқоридаги белгилардан биттаси бор ёки бирортаси ҳам йўқ ва/ёки • Томоқда қизариш бор	СТРЕПТО- КОККСИЗ ФАРИНГИТ	▶ Хавфсиз восита ёрдамида томоқни юмшатиш ▶ Оғриқ бўлса парацетамол беринг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги таширф, ахволи яхшиланмаса, 5 кундан сўнг
			• Агар томоқда муаммолар бўлмаса	ТОМОҚДА МУАММОЛАР ЙЎҚ	▶ Қўшимча давосиз қолдириш

Боланинг қулоқлари билан боғлиқ муаммолар борми?

БОР БЎЛСА, СЎРАНГ: • Қулоқда оғриқ борми? • Қулоқдан оқадими? • Оқса, қачондан буён?	КЎЗДАН КЕЧИРИНГ, ҲИС ЭТИНГ: • Қаранг, қулоғидан йиринг оқадими? • Пайпасланг, қулоқ орқасида оғриқли шиш борми?	ҚУЛОҚ БИЛАН БОҒЛИҚ муаммони таснифланг	• Қулоқ орқасидаги оғриқли шиш	МАСТОИДИТ	▶ Тегишли антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ▶ Оғриқ бўлса парацетамолнинг биринчи дозасини беринг ▶ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
			• Қулоқдан оқаётган йиринг кўриниб турибди. Давомийлиги 14 кундан кам ёки • Қулоқда оғриқ бор	ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ	▶ 5 кун давомида антибактериал препарат беринг ▶ Оғриқ бўлса парацетамол беринг ▶ Қулоқни пилик ёрдамида курилинг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги таширф 5 кундан сўнг
			• Қулоқдан оқаётган йиринг кўриниб турибди. Йиринг 14 кун давомида ёки кўпроқ кузатилмокда	ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ	▶ Қулоқни пилик ёрдамида курилинг ▶ 2 ҳафта давомида 3%ли офлоксацин қулоқ томчилари билан маҳаллий даволанг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги таширф 5 кундан сўнг
			• Қулоқда оғриқ ва йиринг йўқ	ҚУЛОҚ ИНФЕКЦИЯСИ ЙЎҚ	▶ Қўшимча давосиз қолдириш

ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИ ЁКИ КАМҚОНЛИК БОРМИ, ТЕКШИРИБ КЎРИНГ

ОЗИҚЛАНИШНИНГ БУЗИЛИШИНИ ТЕКШИРИНГ

ҚАРАБ, ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ

- Кўринг, оғир озғинлик белгилари борми?
- Қараб кўринг, иккала оёқ панжаларида шиш борми?
- Боланинг вазни ёшига мослигини аниқланг

Озиқланиш
ҳолатини
таснифланг

• Қўзга ташланадиган оғир озғинлик ёки • Иккала оёқ панжаларида шиш	ОЗИҚЛАНИШНИНГ ОҒИР БУЗИЛИШИ	▶ Гипогликемиянинг олдини олинг ▶ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
• Вазн ёши учун кам	КАМВАЗНЛИК	▶ Боланинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онага маслаҳат беринг ▶ Онага қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги ташриф 14 кундан сўнг
• Вазни ёши учун мос ва озиқланишнинг бузилиши белгилари йўқ	КАМВАЗНЛИК ЙЎҚ	▶ Бола 2 ёшга тўлмаган бўлса, боланинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онага маслаҳат беринг - агар овқатлантириш бўйича муаммо бўлса, кейинги ташриф 5 кундан сўнг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг

КАМҚОНЛИКНИНИ ТЕКШИРИНГ

ҚАРАБ, ПАЙПАСЛАБ КЎРИНГ

- Кўринг, қўл кафтларининг оқлиги борми? Бор бўлса, унинг даражаси:
-Яққолми?
-Ўртачами?

Камқонликни
таснифланг

• Кафтларнинг оқлиги яққол	ОҒИР КАМҚОНЛИК	▶ ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг
• Кафтларнинг оқлиги ўртача	КАМҚОНЛИК	▶ Темир препаратларини беринг ▶ Агар боланинг ёши 1 ёшдан катта бўлса ва охириги 6 ой ичида дегельминтизация ўтказилмаган бўлса, мебендазол беринг ▶ Онага қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг ▶ Кейинги ташриф 14 кундан сўнг
• Кафтларнинг оқлиги йўқ	КАМҚОНЛИК ЙЎҚ	▶ Бола 2 ёшга тўлмаган бўлса, боланинг овқатланишини баҳоланг ва тавсияга мувофиқ, овқатлантириш бўйича онага маслаҳат беринг - агар овқатлантириш бўйича муаммо бўлса, кейинги ташриф 5 кундан сўнг ▶ Онасига қачон зудлик билан қайтиш лозимлигини тушунтиринг

**БОЛАНИНГ ЭМЛАНГАНЛИК ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАНГ ВА ХАВФСИЗ
ИММУНИЗАЦИЯНИ ТАЪМИНЛАНГ**

БОЛАЛАРНИ ПРОФИЛАКТИК ЭМЛАШ ТАҚВИМИ

ЁШИ	ЭМЛАШ ТУРЛАРИ
1 сутка	ВГВ – 1 Вирусли Гепатит В га қарши
2-5 кун	Силга қарши – БЦЖ - 1 Шолга қарши – ОПВ - 0
2 ойлик	АҚДС - 1 Кўк йўтал, қоқшол, бўғмага қарши ХИБ-1 В типдаги Гемофилус инфлюэнцага ВГВ-2 ОПВ-1 Рота-1 Ротавирусга қарши орал вакцина
3 ойлик	АҚДС - 2 ХИБ-2 ВГВ-3 ОПВ-2 Рота-2
4 ойлик	АҚДС-3 ХИБ -3 ВГВ-4 ОПВ-3
12 ойлик	КПК – 1 Қизамиқ, эпид паротит ва қизилчага қарши
16 ойлик	АҚДС - ревакцинация (4) ОПВ - ревакцинация (4)
6 ёш	КПК -2

БОШҚА МУАММОЛАРНИ БАҲОЛАНГ:

ВИТАМИН А ВА ДЕГЕЛЬМИНТИЗАЦИЯ ҲОЛАТИ

ВИТАМИН А БЕРИНГ

Ҳар бир болага 6 ойликдан бошлаб ҳар 6 ойда витамин А беринг.
Берилган дозани боланинг амбулатор картасига ёзиб қўйинг.

ДЕГЕЛЬМИНТИЗАЦИЯ ЎТКАЗИНГ

1 ёшдан бошлаб ҳар 6 ойда ҳар бир болага мебендазол беринг.
Берилган дозани боланинг амбулатор картасига ёзиб қўйинг.

БОЛАНИ ДАВОЛАНГ БАҲОЛАНГ ВА ТАСНИФЛАНГ СХЕМАСИДА КЎРСАТИЛГАНИДЕК ДАВОЛАШ БОСҚИЧЛАРИНИ БАЖАРИНГ

ОНАГА УЙ ШАРОИТИДА ОРАЛ ВОСИТАЛАРНИ БЕРИШНИ ЎРГАТИНГ

Уй шароитида бериладиган ҳар бир орал восита учун ёзилган йўл-йўриқларига риоя қилинг. Шунингдек, ҳар бир восита учун тузилган дозалар жадвалидаги йўл-йўриқларга амал қилинг.

- Боланинг вазни ва ёшига қараб мос келадиган препаратни ва унинг дозаларини аниқланг.
- Онага нима учун болага ушбу восита кераклигини тушунтиринг.
- Дори дозасини қандай ўлчашни кўрсатинг.
- Онанинг ўзи дори дозасини қандай ўлчашини кузатинг.
- Дорининг биринчи дозасини онадан беришни илтимос қилинг.
- Дорини қандай беришни қунт билан тушунтиринг, сўнг ёрлиқ қоғози тайёрланг ва дорини жойлаштиринг. Биттадан ортик препарат берилаётган бўлса, йиғиб сананг ва ҳар бир воситани алоҳида жойлаштиринг.
- Тушунтиринг, даволашни тугатиш учун, орал таблетка ва сиропларнинг барчаси, хаттоки, боланинг аҳволи яхши бўлса ҳам, берилиши шарт.
- Она амбулаторияни тарк этишидан олдин маслаҳатларингизни қандай тушунганлигини текширинг

Мос келадиган антибактериал препаратни беринг

**ПНЕВМОНИЯДА, СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТДА, ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИДА ЁКИ
ЖУДА ОҒИР КАСАЛЛИКДА:**

антибактериал препарат — **АМОКСИЦИЛЛИН**

ЁШИ ёки ВАЗНИ	АМОКСИЦИЛЛИН Кунига 2 маҳал, 5 кун давомида беринг (25мг/кг)		
	Таблетка 250 мг	Таблетка 500 мг	Сироп 5 мл - 125 мг
2 ойликдан 6 ойликкача (3-<6 кг)	1/2	1/4	5 мл
6 ойликдан 12 ойликкача (6-<10кг)	1	1/2	10 мл
12 ойликдан 2 ёшгача (10-<15 кг)	1,25	3/4	15 мл
2 ёшдан 5 ёшгача (15-20 кг)	2	1	20 мл

Илова: СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТДА антибактериал препаратни 10 кун давомида беринг

ВАБОДА: ушбу жойда вабо қайд қилинса, беморга у касалхонага юборилгунча антибактериал препарат беринг — ЭРИТРОМИЦИН

ЁШИ ёки ВАЗНИ	ЭРИТРОМИЦИН 3 кун давомида кунига 4 мартадан беринг
	Таблеткалари 250 мг
2 ойликдан 6 ойликкача (3-<6 кг)	1/4
6 ойликдан 12 ойликкача (6-<10кг)	1/2
12 ойликдан 2 ёшгача (10-<15 кг)	1
2 ёшдан 5 ёшгача (15-20 кг)	1

ОНАНИ ОРАЛ ВОСИТАЛАРНИ УЙДА БЕРИШГА ЎРГАТИНГ
Уй шароитида бериладиган ҳар бир орал восита учун ёзилган йўл-йўриқларга риоя қилинг
Шунингдек, ҳар бир восита учун тузилган дозалар жадвалидаги йўл-йўриқларга риоя қилинг

Юқори иситма (>38,5°C) ёки оғриқ бўлса, парацетамол беринг

Ҳар 6 соатда ҳарорат пасайгунча ёки оғриқ тўхтагунча, парацетамолни бериб туринг

ПАРАЦЕТАМОЛ 15мг/кг		
ЁШИ ёки ВАЗНИ	ТАБЛЕТКА (500 мг)	СИРОП (5млда 125 мг)
2 ойликдан 3 ёшгача (4 - <14 кг)	1/4	5,0 мл (1 ч.қ.)
3 ёшдан 5 ёшгача (14 - <19 кг)	1/2	10,0 мл (2 ч.қ.)

Витамин А беринг

Икки доза беринг:

- Биринчи дозани амбулаторияда беринг
- Эртаси кун уйда бериши учун онасига бир дозани беринг

ЁШИ	ВИТАМИН А капсулада	
	25000 ХБ	50000 ХБ
6 ойликкача	2 капсула	1 капсула
6 ойликдан 12 ойликкача	4 капсула	2 капсула
12 ойликдан 5 ёшгача	8 капсула	4 капсула

Темир препаратларини беринг

Кунда бир дозадан 14 кун давомида беринг

Ёши ёки вазни	Темир/фолат таблеткалари Темир сульфат 200 мг + 250 мкг фолат (60 мг элементар темир)	Темир сиропи Темир фумарат 100 мг – 5 млда 1 мл-да (20 мг элементар темир)
2 ойликдан 4 ойликкача (4 – < 6 кг)	—	1,00 мл (<1/4 ч.қ.)
4 ойликдан 12 ойликкача (6 – < 10 кг)	—	1,25 мл (1/4 ч.қ.)
12 ойликдан 3 ёшгача (10 – < 14 кг)	1/2 таблетка	2,00 мл (<1/2 ч.қ.)
3 ёшдан 5 ёшгача (14 – 19 кг)	1/2 таблетка	2,5 мл (1/2 ч.қ.)

ОНАНИ ОРАЛ ВОСИТАЛАРНИ УЙДА БЕРИШГА ЎРГАТИНГ
Уй шароитида бериладиган ҳар бир орал восита учун ёзилган йўл-йўриқларга риоя қилинг
Шунингдек, ҳар бир восита учун тузилган дозалар жадвалидаги йўл-йўриқларга риоя қилинг

Орал ёки аэрозолли бронхолитик беринг

5 кунлик захира беринг

Ёши ёки вазни	Орал салбутамол 5 кун давомида кунига 3 марта беринг		Аэрозолли салбутамол 5 кун давомида кунига 3 марта беринг
	Таблетка 2 мг	Сироп 5млда 2 мг	Микдорловчи ингалятор қалпоқчасини бир марта босиш —1 та доза
2 ойликдан 12 ойликкача (4-10 кг)	1/2 таб	2,5 мл	1 доза
12 ойликдан 5 ёшгача (10 -20 кг)	1таб	5 мл	2 доза

Гельминтозни мебендазол билан даволанг

Ёши ёки вазни	МЕБЕНДАЗОЛ таблеткаси	
	100 мг кунига 2 марта 3 кун давомида	500 мг бир марта
2 ойликдан 6 ойликкача (3-6 кг)	—	—
6 - 12 ойликкача (6-10 кг)	—	—
12 ойликдан 2 ёшгача (10-15 кг)	1таб х 2 марта 3 кун = 6 таб	1 таб
2 ёшдан 5 ёшгача (15-20 кг)	1таб х 2 марта 3 кун = 6 таб	1 таб

Цинк препаратини беринг

Диареяли барча болаларга берилаётган суюқлик миқдорини ошириш ва овқатлантиришни давом эттириш билан бирга оғиз орқали ЦИНК препаратини беринг

Цинк препаратини беринг кунда бир дозадан, 14 кун давомида беринг	
2 ойдан 6 ойгача бўлган болалар	1/2 таблетка (10 мг) кунига 1 марта
6 ойдан катта бўлган болалар	1 таблетка (20 мг) кунига 1 марта

Онага ЦИНК препаратини қандай берилишини кўрсатинг:

- ▶ гўдакларга мўлжалланган таблеткани кам миқдордаги тоза сувда, соғилган сутда, ёки наст осмоляр орал ре-гидратацион воситада эритиб беринг;
- ▶ биров каттароқ болаларга таблеткани эритинг ёки чай-наш учун беринг.

ОНАГА МАҲАЛЛИЙ ИНФЕКЦИЯНИ УЙ ШАРОИТИДА ДАВОЛАШНИ ЎРГАТИНГ

- ▶ Онага даволаш нимадан иборат ва нима учун кераклигини тушунтиринг.
- ▶ Тегишли дарчада кўрсатилган даволаш босқичларини санаб ўтинг.
- ▶ Амбулатория шароитида она биринчи марта даволаш чорасини қандай қўллашини кузатиш (томоқни юмшатадиган ва йўталга қарши воситалар бундан мустасно).
- ▶ Даволаш чорасини уй шароитида неча марта ўтказиш лозимлигини тушунтиринг.
- ▶ Уй шароитида даволаш учун зарур бўлса онага тетрациклин малҳамли тубикни ёки генцианвиолетли кичкина шишачани беринг.
- ▶ Она амбулаторияни тарк этишидан олдин, уни Сизнинг тавсияларингизни қандай тушунганлигини текшириб кўринг.

Кўз инфекциясини тетрациклин малҳами билан даволанг

- ▶ Иккала кўзни кунда 3 мартадан ювинг.
 - Кўллариңизни совунлаб ювинг.
 - Боладан кўзларини юмишни сўранг.
 - Тоза сув ва дока ишлатиб, йириңгни эҳтиёткорлик билан ювинг.
- ▶ Сўнгра тетрациклин кўз малҳамини кунда 3 мартадан иккала кўзига суртинг.
 - Боладан юқорига қарашини сўранг.
 - Тубикдан озгина малҳамни пастки қовоқниң ички томонига сиқиб чиқаринг.
 - Яна қўлиңизни совунлаб ювинг.
- ▶ Қизариш йўқолгунча даволанг.
- ▶ Бошқа малҳам ёки томчилар ва бошқа воситаларни ишлатманг.

Қулоқни пилик (турунда) билан қуритинг ва қулоқ томчиларини томизинг

Қулоқни кунда камида 3 марта қуритинг.

- Бинт ёки тоза шимувчи матони пилик (турунда) қилиб ўранг.
- Пиликни бола қулоғига киргизинг.
- Пилик ҳўл бўлиши билан чиқазиб олинг.
- Пиликни янғисига алмаштириб, қулоқ қуригунча давом этинг.
- Қулоқни пилик билан қуритгач, сурункали қулоқ инфекциясида 3% ли офлоксацин қулоқ томчисини* кунига 3 марта 2 ҳафта давомида томизинг.

** Хинолон қулоқ томчилари ўз таркибида ципрофлоксацин, норфлоксацин ёки офлоксацин тутиши мумкин.*

Оғиздаги яраларни генцианвиолет билан даволанг

Оғиз яраларини кунда 2 маҳал даволанг.

- Қўллариңизни совунлаб ювинг.
- Бармоғиңизга тоза мато ўраб, тузли сувга ҳўлланг ва боланиң оғзини ювинг.
- Тенг ярим суюлтирилган генцианвиолет билан оғизни артинг (0,25% ли эритма).
- Яна қўлиңизни совунлаб ювинг.

Хавфсиз воситалар ёрдамида томоқни юмшатиш ва йўтални енгиллаштиринг

▶ Таклиф этилган хавфсиз воситалар:

- Фақат она сутини эмаётган бола учун — она сuti;
- Илиқ қайнатилган сув;
- Минерал сув;
- Илиқ сут.

▶ Хавфли воситалардан сақланиш:

- Буғ ингаляциялари;
- Бриллиант кўки;
- Йод;

УШБУ ВОСИТАЛАРНИ ФАҚАТ АМБУЛАТОРИЯДА БЕРИНГ

- ▶ Бу воситанинг нима учун берилаётганини онага тушунтиринг.
- ▶ Боланинг вазнига (ёки ёшига) мос келадиган дозани аниқланг.
- ▶ Стерил шприц ва стерил игнадан фойдаланинг.
- ▶ Дозани аниқ қилиб ўлчанг.
- ▶ Дорини мушак орасига юборинг.
- ▶ Болани касалхонага ётқизишнинг иложи бўлмаса, берилган кўрсатмаларга риоя қилинг.

Антибактериал препаратни мушак орасига юборинг

ЗУДЛИК БИЛАН КАСАЛХОНАГА ЮБОРИЛАЁТГАН ВА ОРАЛ АНТИБАКТЕРИАЛ ВОСИТАСИНИ ИЧА ОЛМАЙДИГАН БОЛАЛАР УЧУН:

Гентамицин (7,5 мг/кг) ва ампициллиннинг (50 мг/кг) биринчи дозасини мушак орасига юборинг ва зудлик билан касалхонага юборинг. Касалхонада даволанишнинг иложиси бўлмаса: гентамицинни ҳар 24 соатда ва ампициллинни ҳар 6 соатда инъекция тарзида 5 кун давомида юбориб туринг.

ЁШИ ёки ВАЗНИ	АМПИЦИЛЛИН (флаконт 500 мг) 50мг/кг Ҳар 6 соатда вена ичига ёки мушак орасига юборинг (флаконтга 2,1 мл стерил инъекция учун сув қўшинг - 2,5 мл / 500 мг)	ГЕНТАМИЦИН (Ампула 40мг/мл) 7,5 мг/кг мушак орасига кунда 1 марта
2 ойликтдан 6 ойликткача (4 - <6 кг)	1 мл	0,75 - 1,0 мл
6 ойликтдан 12 ойликткача (6 - <10 кг)	2 мл	1,1 - 1,8 мл
12 ойликтдан 2 ёшгача (10 - <15 кг)	3 мл	1,9 - 2,8 мл
2 ёшдан 5 ёшгача (15 - 19 кг)	5 мл	2,9 - 3,5 мл

УШБУ ВОСИТАЛАРНИ ФАҚАТ АМБУЛАТОРИЯДА БЕРИНГ

БОЛАДА ШАЙТОНЛАШ БЎЛСА ДИАЗЕПАМНИ РЕКТАЛ ЮБОРИНГ

- Болани ён томонига ётқизинг ва нафас йўллари тозаланг. Боланинг оғзига ҳеч нарса солманг.
- Диазепамни 0,1мл/кг дозада тўғри ичакка игнасиз туберкулин шприцида ёки катетер орқали юборинг.
- Агар шайтонлаш тўхтамаса, диазепам дозасини 10 минутдан сўнг қайтаринг.

ЁШИ ёки ВАЗНИ	Диазепам дозаси (10 мг/2 мл) 0,1 мл/кг	Паральдегид, ректал 0,3 мл/кг
2—4 ойлик (3 - < 6 кг)	0,5 мл (2,5 мг)	1,6 мл
4 —<12 ойлик (6 - <10кг)	1 мл (5 мг)	2,4 мл
1—3 ёш (10 - <14 кг)	1,25 мл (6,25 мг)	4,0 мл
3—5 ёш (14 - 19 кг)	1,5 мл (7,5 мг)	5,0 мл

Гипогликемияга профилактик даво қилинг

- **Бола эма оладиган бўлса:**
Онадан болани эмизиишини сўранг.
- **Бола эма олмаса, лекин юта олса:**
 - Соғилган кўкрак сути ёки унинг ўрнини босувчисини беринг.
 - Униси ҳам, буниси ҳам бўлмаса, шакарли сув* беринг.
 - 30 - 50 мл кўкрак сутини ёки шакарли сувни йўлга чиқишдан олдин амбулаторияда беринг.
- **Бола юта олмаса:**
 - 50 мл сут ёки шакарли сувни* назогастрал зонд орқали юборинг.

* Шакарли сув тайёрлаш учун: 4 чой қошиқ (20 грамм) шакарни 200 мл сувда, тоза идишда эритинг.

А РЕЖА: Диареяни уй шароитида даволанг

Онага уйда даволашнинг 4 қондаси бўйича маслаҳат беринг:

1. Қўшимча суюқликларни бериш; 2. Ичишга цинк препаратини бериш (2 ойликдан 5 ёшгача); 3. Овқатлантиришни давом эттириш; 4. Қачон қайтиш кераклигини билиш.

1. ҚЎШИМЧА СУЮҚЛИКЛАР БЕРИШ (бола қанча ича олса, шунча)

- **ОНАГА АЙТИНГ:**
 - ▶ Болани тез-тез ҳар сафар узокроқ эмизинг.
 - ▶ Мабодо бола фақат эмизиб боқилаётган бўлса, кўкрак сутига қўшимча қилиб, унга ОРВнинг паст осмоляр эритмасини ёки тоза сув беринг.
 - ▶ Мабодо бола фақат эмизибгина боқилмайдиган бўлса, унга қуйидаги суюқликларнинг биттаси ёки бир нечтасини беринг: ОРВнинг паст осмоляр эритмасини, озуқа моддалари асосида тайёрланган суюқликлар (шўрва, гуруч қайнатмаси, сут маҳсулотлари: кефир, қатиқ ва биолакт) ёки тоза сув.
- **Паст осмоляр ОРВ эритмасини уйда бериш айниқса муҳим, қачонки:**
 - ▶ бола ушбу ташриф чоғида Б ёки В Режа асосида даволанган бўлса;
 - ▶ диарея кучайиб кетган пайтда, бола билан амбулаторияга яна келишнинг иложиси бўлмаса.
- **ОРВ ЭРИТМАСИНИ ТАЙЁРЛАШ ВА БОЛАГА ҚАНДАЙ БЕРИШ КЕРАКЛИГИНИ ОНАГА ЎРГАТИНГ. ОНАГА УЙДА ФОЙДАЛАНИШ УЧУН 2 ПАКЕТ ПАСТ ОСМОЛЯР ОРВ БЕРИНГ.**
- **ОДАТДАГИ МИҚДОРГА ҚЎШИМЧА РАВИШДА ҚАНЧА СУЮҚЛИК БЕРИШ КЕРАКЛИГИНИ ОНАГА КЎРСАТИНГ:**

2 ёшгача	ичи суюқ келгандан сўнг ҳар сафар 50 - 100 мл
2 ёш ва ундан катта	ичи суюқ келгандан сўнг ҳар сафар 100 - 200 мл

- Онага айтинг:** – Суюқликларни пиёлада, тез-тез, майда ҳўплам билан берсин.
- Мабодо бола қайт қила бошласа, 10 минут кутиб турсин. Сўнг аста секинлик билан давом этсин.
- Диарея бутунлай тўхтамагунча қўшимча суюқликлар беришни давом эттирсин.

2. ИЧИШГА ЦИНК ПРАПАРАТИНИ БЕРИНГ (2 ойликдан 5 ёшгача)

- **ОНАГА ТУШУНТИРИНГ, ҚАНЧА МИҚДОРДА ЦИНК ПРЕПАРАТИНИ БЕРИШ ЛОЗИМ:**

2 ойдан 6 ойликгача	Кунига 1/2 таблеткадан 14 кун давомида
6 ойлик ва ундан катталарга	Кунига 1 таблеткадан 14 кун давомида

- **ОНАГА ЦИНК ПРЕПАРАТЛАРИНИ ҚАНДАЙ БЕРИШНИ КЎРСАТИНГ:**
 - ▶ Гўдакларга таблеткани кичик пиёлага ёки қошиққа солинган кам миқдордаги соғилган сутда, ОРВ паст осмоляр эритмасида ёки тоза сувда эритинг.
 - ▶ Бироз каттароқ ёшдаги болаларга таблеткани чайнашга бериш мумкин ёки қошиқдаги кам миқдордаги тоза сувда эритинг.
 - ▶ ЦИНК препаратларини тўлиқ 14 кун давомида қабул қилиш зарурлигига онанинг эътиборини қаратинг.

3. ОВҚАТЛАНТИРИШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ (ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ *схемасига қаранг*)

4. БОЛА БИЛАН ҚАЧОН ҚАЙТИШ КЕРАКЛИГИНИ БИЛИШ (ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ *схемасига қаранг*)

Б РЕЖА: Ўртача сувсизланишни ОРВ ёрдамида даволанг

Паст осмоляр ОРВни тавсия этилган миқдорда 4 соат давомида бериб турунг

БИРИНЧИ 4 СОАТ ДАВОМИДА БЕРИШ ЛОЗИМ БЎЛГАН ОРВНИНГ ПАСТ ОСМОЛЯР ЭРИТМАСИНИНГ МИҚДОРНИ АНИҚЛАНГ

ВАЗНИ	< 6 кг	6 - <10 кг	10 - <12 кг	12 - 19 кг
ЁШИ*	4 ойликкача	4 ойликдан 12 ойликкача	12 ойликдан 2 ёшгача	2 ёшдан 5 ёшгача
МЛда	200 - 400	400 - 700	700 - 900	900 - 1400

* Боланинг вазни номаълум бўлсагина ёшидан фойдаланинг. Боланинг вазнини (кг да) 75 га кўпайтириш йўли билан ОРВнинг паст осмоляр эритмасининг миқдорини аниқлаш мумкин.

- Мабодо, бола жадвалда кўрсатилганидан кўпроқ ОРВнинг паст осмоляр эритмасини ичишни хоҳласа, кўпроқ беринг.
- 6 ойликдан кичик бўлган, кўкрак сути эммайдиган болаларга, шу вақт (4 соат) ичида 100 - 200 мл тоза сув ҳам беринг.

ОНАГА ФАРЗАНДИГА ОРВ НИНГ ПАСТ ОСМОЛЯР ЭРИТМАСИНИ ҚАНДАЙ БЕРИШ КЕРАКЛИГИНИ КЎРСАТИНГ.

- Суюқликларни пиёлада, тез-тез, култумлаб беринг.
- Мабодо, бола қайт қила бошласа, 10 минут кутиб турунг. Сўнг аста-секин давом этинг.
- Бола қайси вақтда хоҳламасин, уни эмизишни давом эттиринг.

4 СОАТДАН СЎНГ:

- Боланинг аҳволини қайта баҳоланг ва сувсизланиш даражасини таснифланг.
- Даволашни давом эттириш учун мос келадиган режани танланг.
- Болани амбулаториянинг ўзида овқатлантира бошланг.

МАБОДО ОНА ТИББІЙ МУАССАСАНИ ДАВО ТУГАГУНЧА ТАРК ЭТИШГА МАЖБУР БЎЛСА:

- ОРВ эритмасини уй шароитида қандай тайёрлаш кераклигини унга кўрсатинг.
- 4 соатлик давони уйда тугатиш учун болага қанча ОРВнинг паст осмоляр эритмасини бериш кераклигини онага кўрсатинг.
- ЦИНК препаратини беринг:

2 ойдан 6 ойликкача - кунига 1/2 таблеткадан 14 кун давомида;

6 ойлик ва ундан катталарга - кунига 1 таблеткадан 14 кун давомида.

ОНАГА ЦИНК ПРЕПАРАТИНИ ҚАНДАЙ БЕРИШНИ КЎРСАТИНГ:

Гўдакларга: таблеткани кичик пиёлага ёки қошиққа солинган кам миқдордаги соғилган сутда, ОРВнинг паст осмоляр эритмасида ёки тоза сувда эритинг.

Бироз каттароқ ёшдаги болаларга таблеткани чайнашга бериш мумкин ёки қошиқдаги кам миқдордаги тоза сувда эритинг.

ЦИНК препаратларини тўлиқ 14 кун давомида қабул қилиш зарурлигига онанинг эътиборини қаратинг.

Онага уйда даволашнинг 4 қоидасини тушунтиринг:

1. ҚЎШИМЧА СУЮҚЛИКЛАР БЕРИШ; 2. ИЧИШГА ЦИНК ПРЕПАРАТЛАРИНИ БЕРИШ
3. ОВҚАТЛАНТИРИШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ; 4. БОЛА БИЛАН ҚАЧОН ҚАЙТИШ КЕРАКЛИГИНИ БИЛИШ

Таклиф этилган суюқликлар бўйича А Режага қаранг

Овқатлантириш бўйича ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ схемасига қаранг

В Режа: ОҒИР СУВСИЗЛАНИШНИ тез даволанг

ЙЎНАЛИШ ЧИЗИҒИ БЎЙЛАБ “ХА” - БЎЛСА – ЎНГГА ҚАРАНГ, “ЙЎҚ” - БЎЛСА ПАСТГА ҚАРАНГ

ШУ ЕРДАН БОШЛАНГ

Вена ичига суюқлик юборишни зудлик билан бошлай оласизми?

■ ХА ➔

- Вена ичига суюқлик юборишни зудлик билан бошланг. Бола суюқлик ича олса, венага суюқлик юбориш билан бирга ОРВ ичишга беринг. Рингер-Лактат эритмасини (у бўлмаса физиологик эритмани) 100 мл/кг ҳажмда қуйидагича юборинг:

ЁШИ	Аввал 30 мл/кг беринг:	Сўнг 70 мл/кг беринг:
1 ёшгача бўлган болалар (12 ойликдан кичик)	1 соатда*	5 соатда
1 ёшдан катта болалар (12 ойликдан 5 ёшгача)	30 минутда*	2 1/2 соатда

* Пульси аниқланмаса ёки суғ бўлса қайтаринг.

- Боланинг аҳволини ҳар 1-2 соатда баҳолаб турунг. Гидратация аҳволи яхшиланмаса, вена ичига юборишни тезлаштиринг.
- Бола ича олиши биланоқ ОРВ беринг (тахминан 5 мл/кг/соат): одатда 3-4 соатдан сўнг (1 ёшгача болалар) ёки 1-2 соатдан сўнг (1 ёшдан катта болалар).
- Қўкрак ёшидаги боланинг аҳволини 6 соатдан сўнг, 1 ёшдан катта боланинг аҳволини эса 3 соатдан сўнг қайта баҳоланг. Суvsизланиш даражасини таснифланг. Даволашни давом эттириш учун мос келадиган (А, Б ёки В) режани танланг.

Яқин орада вена ичига суюқлик юбориш мумкинми?
(30 минут оралиғида)

■ ХА ➔

- Зудлик билан касалхонага вена ичига қуйиш учун юборинг.
- Бола ича олса, онасига ОРВ эритмасини беринг ва йўлда қултумлатиб, тез-тез ичиришни кўрсатинг.

■ ЙЎҚ ➔

Регидратация учун назогастрал зонддан (НГ) фойдаланишни биласизми?

■ ХА ➔

- ОРВ эритмаси билан регидратацияни зонд орқали (ёки оғиз орқали) бошланг: соат мобайнида 20 мл/кг/соат миқдорида 6 соат давомида беринг (хаммаси бўлиб 120 мл/кг).
- Бола аҳволини ҳар 1-2 соатда қайта баҳолаб турунг:
 - Болада қайт қилиш ёки қорин шиши кўпайса, суюқлик беришни секинлаштиринг.
 - 3 соатдан сўнг гидратация ҳолати яхшиланмаса, болани вена ичига даволаш учун юборинг.
- Боланинг аҳволини 6 соатдан сўнг қайта баҳоланг. Суvsизланиш даражасини таснифланг. Сўнг даволашни давом эттириш учун мос келадиган (А, Б ёки В) режани танланг.

■ ЙЎҚ ➔

Бола ича оладими?

■ ЙЎҚ ➔

ЗУДЛИК билан вена ичига ёки назогастрал зонд билан суюқлик юбориш учун касалхонага юборинг

ИЗОХ:

- Иложи бўлса болани, регидратация тугагандан сўнг, онаси оғиз орқали ОРВ эритмаларини бериб, гидратацияни саклаб қола олишига ишончингиз комил бўлгунча, камида 6 соат давомида кузатинг.

ДИАРЕЯДА ҚЎШИМЧА СУЮҚЛИКЛАР БЕРИБ, ОВҚАТЛАНТИРИШНИ ДАВОМ ЭТТИРИНГ

(ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ схемасидаги ОВҚАТЛАНТИРИШ тавсияларидан фойдаланинг)

**ҲАР БИР БОЛАНИ
РИСОЛАДАГИДЕК
ИММУНИЗАЦИЯ ҚИЛИНГ**

КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ОЛИБ БОРИНГ

- > Кейинги ташриф билан келган болага, касаллик бошланишидаги баҳолашга ва таснифлашга мос равишда, қуйидаги рамкалардаги маслаҳатлардан фойдаланиб, ёрдам беринг.
- > Мабодо, болада янги муаммо пайдо бўлган бўлса, **БАҲОЛАНГ** ва **ТАСНИФЛАНГ** схемасида кўрсатилганидек, баҳоланг, таснифланг ва даволанг.

ПНЕВМОНИЯ

2 кундан сўнг:

Текшириб кўринг, болада умумий хавф белгилари борми?
Баҳоланг, йўтал ва нафас олишнинг қийинлашуви борми?

} **БАҲОЛАНГ**
ВА
ТАСНИФЛАНГ
схемасига қаранг

Сўранг:

- Боланинг нафас олиши секинлашдими?
- Иситма пасайдими?
- Боланинг иштаҳаси яхшиландими?

Даволаш:

- ▶ Агар **кўкрак қафасининг тортилиши ёки бирор бир умумий хавф белгиси** кузатилса, гентамицин ва ампициллиннинг бир дозасини мускул орасига юборинг. Сўнг, ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг.
- ▶ Агар тезлашган нафас сақланиб қолган ва ҳарорат, иштаҳа ўзгармаган бўлса, болага антибактериал препарат - гентамицин ва ампициллин бериб, касалхонага юборинг.
- ▶ Нафас олиши секинлашиб, ҳарорат пасайиб ва боланинг овқатланиши яхшиланган бўлса, антибактериал препаратнинг 5 кунлик курсини охиригача етказинг.

ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ

5 кундан сўнг:

Сўранг:

- Диарея тўхтадими?
- Бир кунда боланинг ичи неча марта суюқ келади?

Даволаш:

- ▶ Агар, **диарея тўхтамаса** (боланинг ичи бир кунда 3 марта ва ундан кўпроқ суюқ келса), боланинг аҳволини тўлиқ қайтадан баҳоланг. Керакли давони ўтказинг (масалан, сувсизланишни даволанг) ва касалхонага юборинг.
- ▶ Агар, **диарея тўхтаган бўлса** (боланинг ичи бир кунда 3 мартадан кам суюқ келса), онага болани ёшига мос равишда тавсия этилган овқатлантиришни маслаҳат беринг ва 14 кунгача витаминлар, минералларни (цинк қўшиб) беришни давом эттиринг.

КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ОЛИБ БОРИНГ

- > Кейинги ташриф билан келган болага, касаллик бошланишидаги баҳолашга ва таснифлашга мос равишда, қуйидаги рамкалардаги мас-лаҳатлардан фойдаланиб, ёрдам беринг.
- > Мабодо, болада янги муаммо пайдо бўлган бўлса, **БАҲОЛАНГ** ва **ТАСНИФЛАНГ** схемасида кўрсатилганидек, баҳоланг, таснифланг ва даволанг.

ИСИТМА

Агар иситма 2 кундан кўпроқ сақланиб қолса:

Боланинг аҳволини тўлиқ қайта баҳоланг → **БАҲОЛАНГ** ВА **ТАСНИФЛАНГ** схемасига қаранг.

Иситманинг бошқа мумкин бўлган сабабларини баҳоланг.

Даволаш:

- ▶ Агар болада умумий хавф белгиларидан бири ёки энса мускуллариининг **ригидлиги** бўлса, ЖУДА ОҒИР ФЕБРИЛ КАСАЛЛИК сифатида даволанг, антибактериал препаратнинг биринчи дозасини беринг ва **зудлик билан билан касалхонага юборинг**.
- ▶ Агар болада **иситманинг бошқа сабаблари** бўлса, даволанг.
- ▶ Агар иситма 7 кундан кўп кузатилса, текширишга юборинг.
- ▶ Агар болада иситманинг бошқа сабаблари бўлмаса, онасига иситма кузатилган тақдирда, 2 кундан сўнг қайтиб келишини маслаҳат беринг.

СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ

2 кундан сўнг:

Томоқ билан боғлиқ муаммоларни қайта баҳоланг → **БАҲОЛАНГ** ВА **ТАСНИФЛАНГ** схемасига қаранг.

Боланинг ҳароратини ўлчанг.

Даволаш:

- ▶ Агар бола **ича олмаса ёки ҳарорати юқори бўлса (38,5° С ёки юқори), ЗУДЛИК билан касалхонага юборинг**.
- ▶ Агар болананг **ҳарорати пасаймаган ва томоғи ҳамон оғриб турган бўлса, уни поликлиникага текширишга юборинг**.
- ▶ Агар боланинг **ҳарорати пасайган, томоқ оғриги камайган бўлса**, орал антибактериал препаратни ва томоқни юмшатувчи хавфсиз воситани 10 кун давомида беринг.

ОҒИЗ ВА КЎЗГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ

2 кундан сўнг:

Кўриб чиқинг, кўзларнинг қизариши ва йиринглашуви борми?

Кўздан кечиринг, оғизда яралар борми?

Оғзидан хид келяптими?

Кўз инфекциясини даволанг:

- ▶ Агар кўз **йиринглашган бўлса**, онасидан унинг қандай даво қилганини айтиб беришини илтимос қилинг. Даволаш тўғри бўлишига қарамасдан, **кўзларнинг йиринглаши давом этса, болани касалхонага юборинг**. Агар нотўғри даволанган бўлса, онага тўғри даволашни ўргатинг.
- ▶ Агар кўзларнинг **йиринглашиши йўқолиб**, фақат қизариш сақланиб қолган бўлса, даволашни давом эттиринг.
- ▶ Агар кўзларнинг **йиринглаши ва қизариши кузатилмаса**, даволашни тўхтатинг.

Оғиздаги яраларни даволаш:

- ▶ Агар яралар катталашса ёки оғиздан сассиқ хид келса, болани касалхонага юборинг.
- ▶ Агар оғиздаги яралар ўзгаришсиз қолса ёки яхши бўла бурса, даволашни тенг баробар эритилган, яъни 0,25%ли генцианвиолет билан 5 кунгача давом эттиринг.

ОВҚАТЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ

5 кундан сўнг:

Овқатлантиришни қайта баҳоланг → **МАСЛАҲАТ БЕРИНГ** схемасининг юқори қисмидаги саволларга қаранг.

Биринчи ташриф пайтида аниқланган овқатлантириш муаммолари ҳақида сўранг.

- ▶ Онага барча янги аниқланган ёки сақланиб қолаётган овқатлантириш муаммолари бўйича маслаҳат беринг. Мабодо, Сиз овқатлантиришга муҳим ўзгаришлар киритмоқчи бўлсангиз, онадан болани қайта олиб келишини сўранг.
- ▶ Боланинг вазни ёшига нисбатан кам бўлса, онасидан биринчи ташрифдан 14 кундан сўнг вазн назорати учун қайтиб келишини сўранг.

КЕЙИНГИ КУЗАТУВНИ ОЛИБ БОРИНГ

> Кейинги ташриф билан келган болага, касаллик бошланишидаги баҳолашга ва таснифлашга мос равишда, қуйидаги рамкалардаги маслаҳатлардан фойдаланиб, ёрдам беринг.

> Мабодо, болада янги муаммо пайдо бўлган бўлса, **БАҲОЛАНГ** ва **ТАСНИФЛАНГ** схема-сида кўрсатилганидек, баҳоланг, таснифланг ва даволанг.

ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ

5 кундан сўнг:

Қулоқ билан боғлиқ муаммони қайта баҳоланг → **БАҲОЛАНГ** ВА **ТАСНИФЛАНГ** схемасига қаранг.

Бола танасининг ҳароратини ўлчанг.

Даволаш:

- ▶ Боланинг қулоғи орқасида оғрикли шиш ёки юқори иситма (38,5°C ёки юқори) бўлса, **ЗУДЛИК** билан касалхонага юборинг.
- ▶ Агар қулоқдаги оғрик ёки йиринг оқиши сақланиб қолса, қўлланилаётган антибактериал препарат билан қўшимча 5 кун даволанг. Қулоқни пилик билан қуритишни давом эттиринг. Онага қайта кўрикка яна 5 кундан сўнг келишини тушунтиринг: боланинг ахволи қайта кўрикда ўзгаришсиз бўлса ёки оғирлашган бўлса, болани мутахассисга юборинг.

ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ

5 кундан сўнг:

Қулоқ билан боғлиқ муаммони қайта баҳоланг → **БАҲОЛАНГ** ВА **ТАСНИФЛАНГ** схемасига қаранг.

Бола танасининг ҳароратини ўлчанг.

Даволаш:

- ▶ Боланинг қулоғи орқасида оғрикли шиш ёки юқори иситма (38,5°C ёки юқори) бўлса, **ЗУДЛИК** билан касалхонага юборинг.
- ▶ Онани қулоқни пилик билан тўғри қуритаётгани ва офлоксацин томчиларини кунига 3 марта томизаётганини текширинг. Онани давони давом эттиришга унданг.
- ▶ Қулоқ оғримаётган ёки оқмаётган бўлса, тўғри даволагани учун онани мактанг. Онага антибактериал давонинг 14 кунлик курсини тўлиқ тугатишини маслаҳат беринг (офлоксацин қулоқ томчилари билан).
- ▶ Агар қулоқдан оқиш давом этаётган ёки оғирлашган бўлса, болани мутахассисга юборинг.

КАМҚОНЛИК

14 кундан сўнг:

- ▶ Темир препаратларини беринг. Онасидан 14 кундан сўнг қўшимча темир препаратини олиш учун келишини сўранг.
- ▶ Темир препаратини ҳар 14 кунда, 2 ой мобайнида беришни давом эттинг.
- ▶ 2 ойдан сўнг бола кафтларининг оқлиги сақланса, уни текшириш учун юборинг.

КАМВАЗНЛИК

14 кундан сўнг:

Болани тортиб кўриб, вазни ёшига мос келадими ёки йўқми, аниқланг.

Овқатлантиришни қайта баҳоланг → **МАСЛАҲАТ БЕРИНГ** схемасининг юқори қисмидаги саволларга қаранг.

Даволаш:

- ▶ Боланинг вазни ёшига мос келса, онани мактанг ва даволашни давом эттириш кераклигини тушунтиринг.
- ▶ Боланинг вазни ҳали ҳам ёшига мос бўлмаса, онага овқатлантиришнинг барча аниқланган муаммолари бўйича маслаҳат беринг. Онасидан бола билан 1 ойдан сўнг қайтиб келишини сўранг. Бола яхши овқатланиб, мунтазам равишда вазн қўша бошламагунча ёки вазни ёшига мос келмагунча, ҳар ойда кўрикдан ўтказиб туринг.

Истисно:

Мабодо, Сиз боланинг **овқатланиши яхшиланишига шубҳа қилсангиз, ёки бола вазн йўқота бошласа**, болани касалхонага юборинг.

МАБОДО, БИРИНЧИ ТАШРИФ ЁКИ УШБУ ТАШРИФ АСОСИДА,
КЕЙИНГИ ҚЎШИМЧА ТАШРИФЛАРГА ЭҲТИЁЖ СЕЗСАНГИЗ,
ОНАГА КЕЙИНГИ ТАШРИФ ВАҚТИНИ АЙТИНГ.

ШУНИНГДЕК, ОНАГА ҚАЧОН ЗУДЛИК БИЛАН ҚАЙТИБ КЕЛИШ
ЗАРУРЛИГИНИ ТУШУНТИРИНГ.
(**МАСЛАҲАТ БЕРИНГ** схемасига қаранг)

ОНАГА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ

ОВҚАТЛАНИШ

2 ёшгача бўлган боланинг овқатланишини баҳоланг

(ёки боланинг вазни ёши учун кам бўлса, ёки камқонлиги бўлса)

Бола одатда ва касаллик пайтида қандай овқатланиши тўғрисида саволлар бериб кўринг. Онанинг жавобларини овқатлантириш бўйича боланинг ёшига мос тавсияларга солиштириб чиқинг.

СЎРАНГ:

Болани эмизасизми?

- ▶ Агар бола эмизиладиган бўлса, СЎРАНГ:
 - ♦ Кунига неча маҳал?
 - ♦ Кечаси ҳам эмизасизми?
- ▶ Бола бошқа бирор хил овқат ёки суюқлик олиб турадими?
 - ♦ Қандай овқат ёки суюқликларни олади?
 - ♦ Кунига неча маҳал?
 - ♦ Болани овқатлантиришда нимадан фойдаланасиз?
- ▶ Агар боланинг вазни ёши учун кам бўлса, СЎРАНГ:
 - ♦ Ҳар сафар бериладиган овқатнинг ҳажми қанча?
 - ♦ Бола ўзига берилган овқатнинг ҳаммасини ейдими?
 - ♦ Болани ким ва қандай қилиб овқатлантиради?
- ▶ Боланинг овқатланиши касаллик вақтида ўзгардими?
 - ♦ Агар ўзгарган бўлса, қандай ўзгарди?

Соғлом ва касал болани овқатлантиришга доир тавсиялар

6 ойгача бўлган болалар Фарзандингизни 6 ойлик (180 кунлик) бўлгунча фақат кўкрак сути билан боқинг. - Гўдак қанча марта хоҳласа, шунча маротаба, кечаю кундузи, 24 соат ичида камида 8 марта эмизинг. - Гўдак очлик белгиларини (хархаша қила бошлайди, бармоқларини сўради ёки кимирлатади) намоиш эта бошлаши билан эмиза бошланг. - Ҳар бир эмизиш пайтида гўдакни битта кўкракни тўлиқ эмишга ундаб туринг, шундан кейингина иккинчи кўкракни беринг. - Гўдакка бошқа овқат ва суюқликларни берманг. Кўкрак сути гўдакнинг қорнини тўйдиради ва чанқоғини босади. Чой берманг!	6 ойдан 12 ойча бўлган болалар Гўдак қанча марта хоҳласа, шунча марта эмизинг! 6 ойликдан бошлаб қўшимча овқат бера бошланг. Овқатнинг фақат бир турини беринг. Бошқа овқат турини беришдан олдин, янги овқатни яхши ҳазм қилаётганига ишоч ҳосил қилиш учун, 3-4 кун кузатинг. Ривожланишига боғлиқ ҳолда қўшимча овқат ҳажминини ҳам кўпайтириб боринг, тез-тез эмизишни давом эттиринг. 6-8 ойликдан бошлаб кунда 2-3 маҳал 2-3 ош қошиқдан қуюқ бўтқа ёки турли хил пюрелардан бера бошланг, ва аста -секин ярим пиёлагача етказинг. 8 ойликда унга мустақил овқатланиши учун руҳсат бериб, ёрдамлашиб туринг. Унинг иштаҳасига қараб, асосий овқатланишлар орасида 1-2 марта тамадди қилиб олишига қўмаклашинг. 9-11 ойлигида овқатлар кунда 3-4 марта, ярим пиёладан берилиши, улар оралиғида 1-2 марта тамадди қилиб олиши лозим. Болани ўз косачаси ёки ликобчасидан овқатлантиринг. Қайнатиб совутилган сув таклиф этинг, аммо ичишга мажбурланманг. Чой берманг!	12 ойдан 2 ёшгача бўлган болалар Болани у неча марта хоҳласа, шунча марта эмизинг! Болага оила дастурхонидан кунига 5 марта, ҳар сафар етарли микдорда - камида 1,5 стакан, яъни 300 мл ҳажмда куйидагилардан иборат овқат бериб туринг: - гўшт, сабзавот, угра солиб пиширилган, нон тўғралган қуюққина шўрвалар; - палов ёки шовла; - лағмон; - ковурдоқ ёки димлама; - сут солиб пиширилган манная бўтқаси; гуруч, қорабугдой, сули бўтқалари; - тухум; - нон ёки патир, ёхуд булқача билан қатик; - творог, сузма ёки чакка; - мевалар; - ичимликлар: қайнаган сув, мева сувлари, компот, қатик, сигир сути. Чой берманг!	2 ёшли ва ундан катта болалар Болани оила дастурхонидан олинадиган овқатлар билан кунига 3 маҳал овқатлантиринг. Бундан ташқари, овқат маҳаллари оралиғида болага куйидаги маҳсулотларни бериб туринг (2 -нонушта ва тушликдан кейинги овқат тарикасида), масалан: - сабзавот ва мевалар (сабзи, помидор, картошка, лавлаги, қарам, бодринг, олма, нок, шафтоли, қулулпнай, гилос, узум); - нон билан қатик, тандир сомса, гумма сомса; - ичимликлар: қатик, қайнаган сув, мева суви, компот, сигир сути; Буларни ҳар сафар бироз тўлмаган 2 стакан (350 мл) микдорда беринг; Боланинг ширинлик (конфет, печенье, шоколад) ёйиши ва сотиладиган газли ичимликлар ичишини чеклаб қўйинг. Чой берманг!
Чўзилувчан диарея билан оғриган болани овқатлантиришга доир тавсияномалар - Агар бола эмизиб боқиладиган бўлса, уни тез-тез ва узоқроқ вақт давомида, кундузи ҳам, кечаси ҳам эмизиб туринг. - Агар бошқа турдаги сутлар билан озиқланса: - уларни бермай, болани бир қадар тезроқ эмизиб туринг ЁКИ - уларнинг ўрнига қатик, кефир, биолакт сингари ферментланган сут маҳсулотларини беринг ёки БЎЛМАСА, - сутнинг ярмини сабзавот пюре, картошка, сабзи, қовоқ ва шовла сингари озуқа моддаларига бой овқат билан алмаштиринг. - Бошқа маҳсулотлар хусусида боланинг ёшига қараб берилган тавсияларга амал қилинг. - Болага витаминлар ва минералларни (цинк қўшиб) 14 кун давомида беринг.			

Овқатлантириш муаммолари юзасидан онага маслаҳат беринг

Агар бола юқоридаги тавсиядагидек овқатлантирилмаётган бўлса, она билан овқатланиш буйича суҳбат ўтказинг. Бундан ташқари:

- Агар она кўкрак билан эмизишда қийинчиликларга дуч келганлигини айтса, кўкрак билан эмизишни баҳоланг (*ГЎДАК* схемасига қаранг). Зарур бўлса эмизиш вақтида болани кўкрак олдида тўғри жойлаштиришни ва кўкракка тўғри тутишни онага кўрсатинг.

- Агар боланинг ёши 6 ойга тўлмаган бўлса ва у кўкрак сутини ўрнини босувчилар билан ёки бошқа турдаги маҳсулотлар билан овқатлантирилаётган бўлса:

- Онани унинг кўкраги болага керакли микдорда сут ишлаб чиқара олишига ишонтиринг.
- Онага эмизишни тез-тез ва давомийли давом эттиришни ва кўкрак сутини ўрнини босувчи ёки бошқа турдаги маҳсулотлар ҳажмини аста-секин камайтириб боришни маслаҳат беринг.

- Агар она бошқа турдаги сут маҳсулотларини беришга мажбур бўлса, унга қуйидагича маслаҳат беринг:

- Болани кўкрак билан кўпроқ, кечаси ҳам эмизинг.
- Кўкрак сутини ўрнига сифатли маҳаллий кўкрак сутини босувчи аралашмани беринг.
- Қўшимча овқатнинг тўғри ва гигиена қоидаларига риоя қилинган ҳолда тайёрланишига ишонч ҳосил қилинг. Тайёрланган аралашмадан 1 соат давомида фойдаланинг.

- Агар бола суюлтирилган ёки суюқ бўтқа билан овқатлантирилаётган бўлса, онага қуйидагича маслаҳат беринг:

- Она тайёрламоқчи бўлган сув ёки сут микдорига кўпроқ ёрма қўшинг.

- Агар она болани овқатлантиришда шишачадан фойдаланадиган бўлса:

- Шишачани пиёла билан алмаштиришни маслаҳат беринг.
- Болани пиёладан қандай қилиб овқатлантириш кераклигини онага кўрсатиб беринг.
- Бола ёнига ўтириб, уни овқат ейишга қўндириг.
- Болага алоҳида ликобчада етарли микдорда овқат беришни маслаҳат беринг.

- Агар бола касаллик пайтида овқатдан бош тортса, онага маслаҳат беринг:

- Болани имкони борича кўкрак билан тез-тез ва узокроқ эмизинг.
- Бола мумкин қадар кўпроқ ейиши учун унга юмшоқ ва хилма-хил, мазали ва қўнғилга ёқадиغان овқат бериб турунг; овқатни кам-камдан, тез-тез бериб турунг.
- Боланинг бурни битиб, овқатланишига ҳалал бераётган бўлса, бурнини тозаланг.
- Бола соғайиб борган сайин иштаҳаси очилади, деб кутишни маслаҳат беринг.

- Агар боланинг иштаҳаси ёмон бўлса:

- Болани оз-оздан тез-тез овқатлантиринг.
- Болага бошқа суюқликлар ўрнига сут беринг, ўртача сувсизланишдаги диарея бундан истисно.
- Болага овқатланиш оралиғида тамадди қилиб олиш имконини беринг.
- Болага юқори калорияли маҳсулотлар беринг.
- Иштаҳанинг ўзгаришини кузатиб турунг.

- Агар боланинг оғзида оғриқ ва яралар бўлса:

- Болага юмшоқ консистенцияли озиқа маҳсулотларини беринг, оғиздаги яраларни оғритмаслиги учун. Масалан: тухум, картошка ёки қовоқ пюреси.
- Аччиқ, тузланган ва нордон озиқа маҳсулотларини берманг.
- Овқатни майда қилиб тўғранг.
- Болага иссиқ овқат маҳсулотларини берманг.

СУЮҚЛИКЛАР

Касаллик пайтида онага суюқликлар ҳажмини оширишни маслаҳат беринг

- ▶ **ҲАР БИР КАСАЛ БОЛА УЧУН:**
 - ◆ Агар бола эмизиб боқиладиган бўлса, уни тез-тез ва ҳар сафар узоқроқ эмизинг.
 - ◆ Суюқлик ҳажмини кўпайтиринг. Масалан шўрва, гуруч қайнатмаси, қатик ёки тоза сув беринг.
- ▶ **ИЧИ КЕТАЁТГАН БОЛА УЧУН:**
 - ◆ Қўшимча суюқлик бериш боланинг ҳаётини сақлаб қолиши мумкин. БОЛАНИ ДАВОЛАНГ схемасидаги А Режа ёки Б Режага мос равишда болага суюқликлар беринг.

ҚАЧОН ҚАЙТА МУРОЖААТ ЭТИШ КЕРАК

Тиббий ходимга қачон қайта мурожаат этиш кераклиги ҳақида онага маслаҳат беринг

КЕЙИНГИ ТАШРИФ

Онага ҳар бир касаллик учун кўрсатилган муддатдан кеч қолмай келиши кераклигини маслаҳат беринг

Агар болада:	Кейинги ташриф:
ПНЕВМОНИЯ ИСИТМА, иситма сақланиб қолаётган бўлса, ОҒИЗ ВА КЎЗЛАРГА АСОРАТ БЕРГАН ҚИЗАМИҚ* СТРЕПТОКОККЛИ ФАРИНГИТ	2 кундан сўнг
ЧЎЗИЛУВЧАН ДИАРЕЯ ҚУЛОҚНИНГ ЎТКИР ИНФЕКЦИЯСИ ҚУЛОҚНИНГ СУРУНКАЛИ ИНФЕКЦИЯСИ ОВҚАТЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ, аҳволи яхшиланмаса ЎРТАЧА СУВСИЗЛАНИШ, СУВСИЗЛАНИШ ЙЎҚ, аҳволи яхшиланмаса СТРЕПТОКОККСИЗ ФАРИНГИТ, аҳволи яхшиланмаса	5 кундан сўнг
ҚАМҚОНЛИК КАМВАЗНЛИК	14 кундан сўнг

ҚАЧОН ЗУДЛИК БИЛАН ҚАЙТИШ КЕРАК

Бола қуйидаги белгилардан бирортаси кузатилса, онага зудлик билан қайтиб келиш кераклигини маслаҳат беринг:

Ҳар қандай бемор бола	• Ича олмаса ёки эма олмаса • Аҳволи оғирлашса
ПНЕВМОНИЯ ЙЎҚ, ЙЎТАЛ ЁКИ ШАМОЛЛАШ бўлган	• Нафас тезлашса • Нафас қийинлашса
ДИАРЕЯли болада шу билан бирга, агар:	• Ахлатда қон бўлса • Ёмон ичса

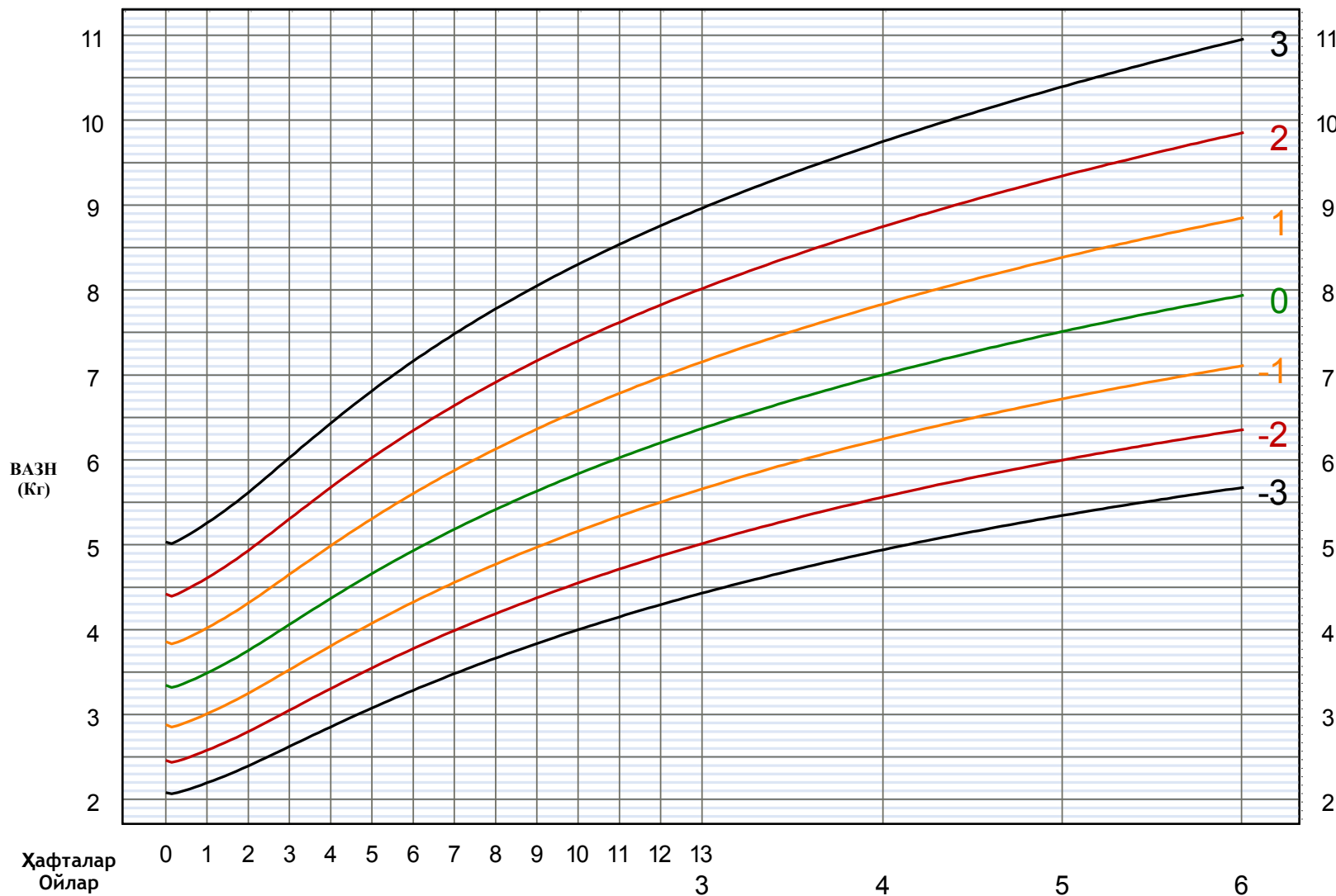
*Қизамиқ аниқланса, амбулаторияда эмас уй шароитида кузатинг.

КЕЙИНГИ ПРОФИЛАКТИК ТАШРИФ: онага кейинги ташриф эмлаш календарига асосан эмлаш учун амбулаторияга қайта келишини тушунтиринг.

ОНАГА УНИНГ СОҒЛИҒИ БЎЙИЧА МАСЛАҲАТ БЕРИНГ

- ▶ Она касал бўлса, унга ёрдам беринг ёки муахассисга юборинг.
- ▶ Онада кўкрак беи билан боғлиқ муаммолар бўлса (безнинг қаттиқлашуви, кўкрак учининг яллиғланиши, кўкрак беи инфекцияси), унга ёрдам беринг ёки уни мутахассисга юборинг.
- ▶ Соғлиғини тиклаш учун онага яхши овқатланишини маслаҳат беринг.
- ▶ Онанинг эмланиш статусини текширинг, зарур бўлса қоқшолга қарши эмланг.
- ▶ Онанинг қуйидаги усул ва тавсиялар билан таниша олишига ишонч ҳосил қилинг:
 - ▶ Оилани режалаштириш усуллари;
 - ▶ Жинсий алоқа йўли билан юқадиган касалликлар ва ВИЧ/СПИДнинг олдини олиш бўйича тавсиялар.

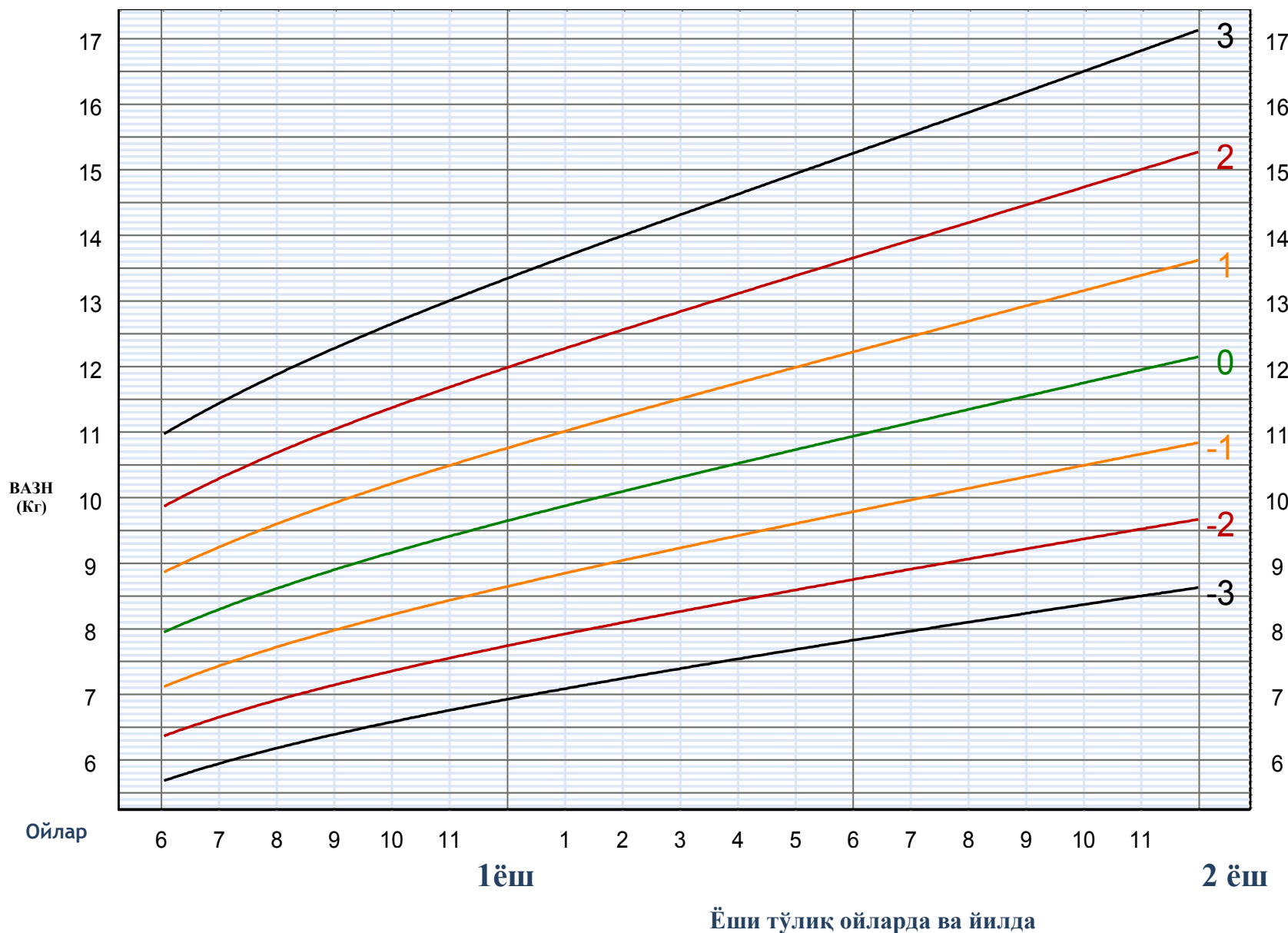
Ўғил болалар Вазни ёшга мослиги.
Туғилишдан – 6 ойгача (Z-индекс)

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазннинг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизигидан пастда бўлса - болада “камвазник” бор, “-3” пастда бўлса - болада озикланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озгинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

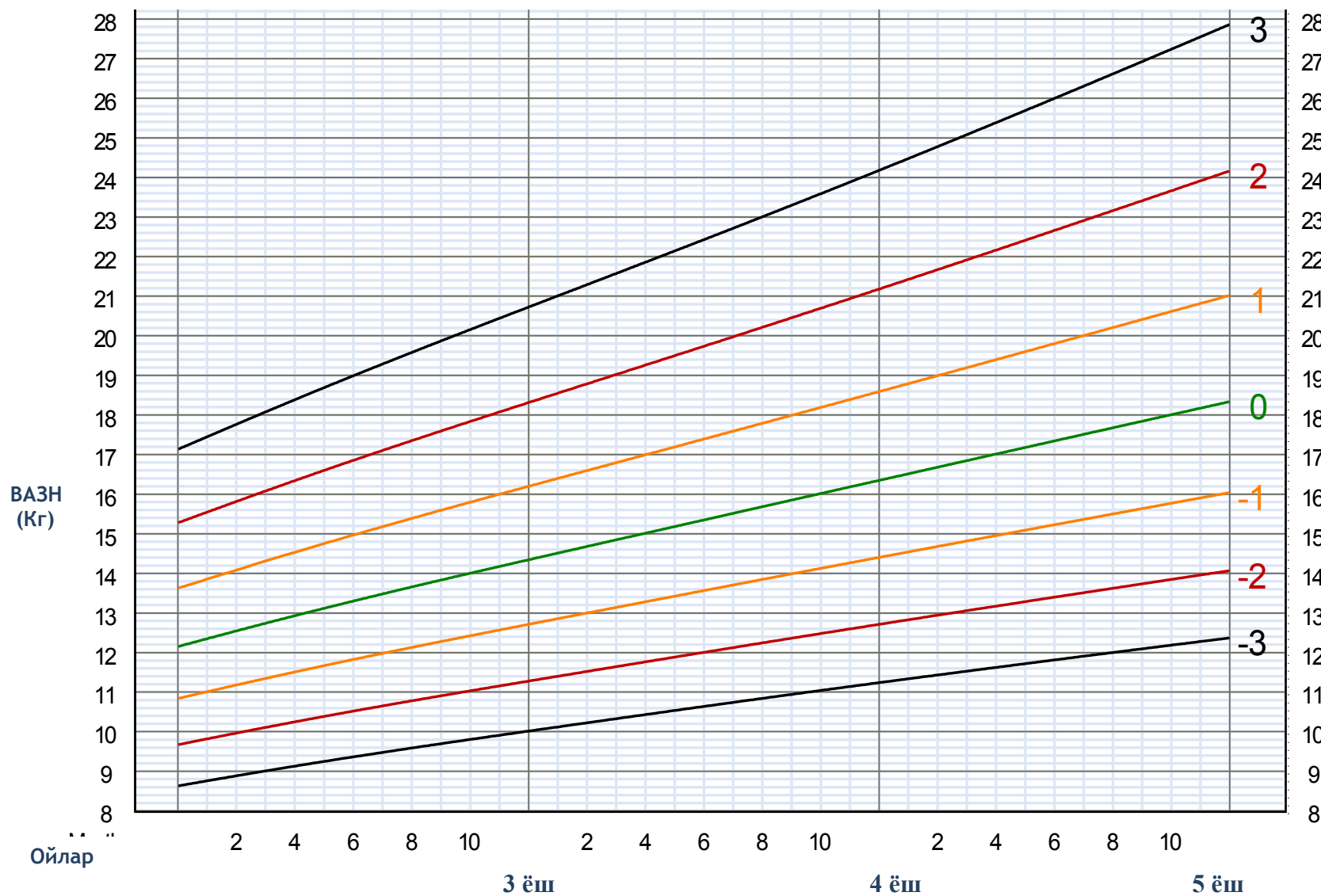
Ёши - тўлиқ ҳафта ва ойларда

Ўғил болалар Вазни ёшга мослиги.
6 ойликдан –2 ёшгача (Z-индекс)

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазнниг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизигидан пастда бўлса - болада “камвазглик” бор, “-3” пастда бўлса - болада озиқланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озғинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

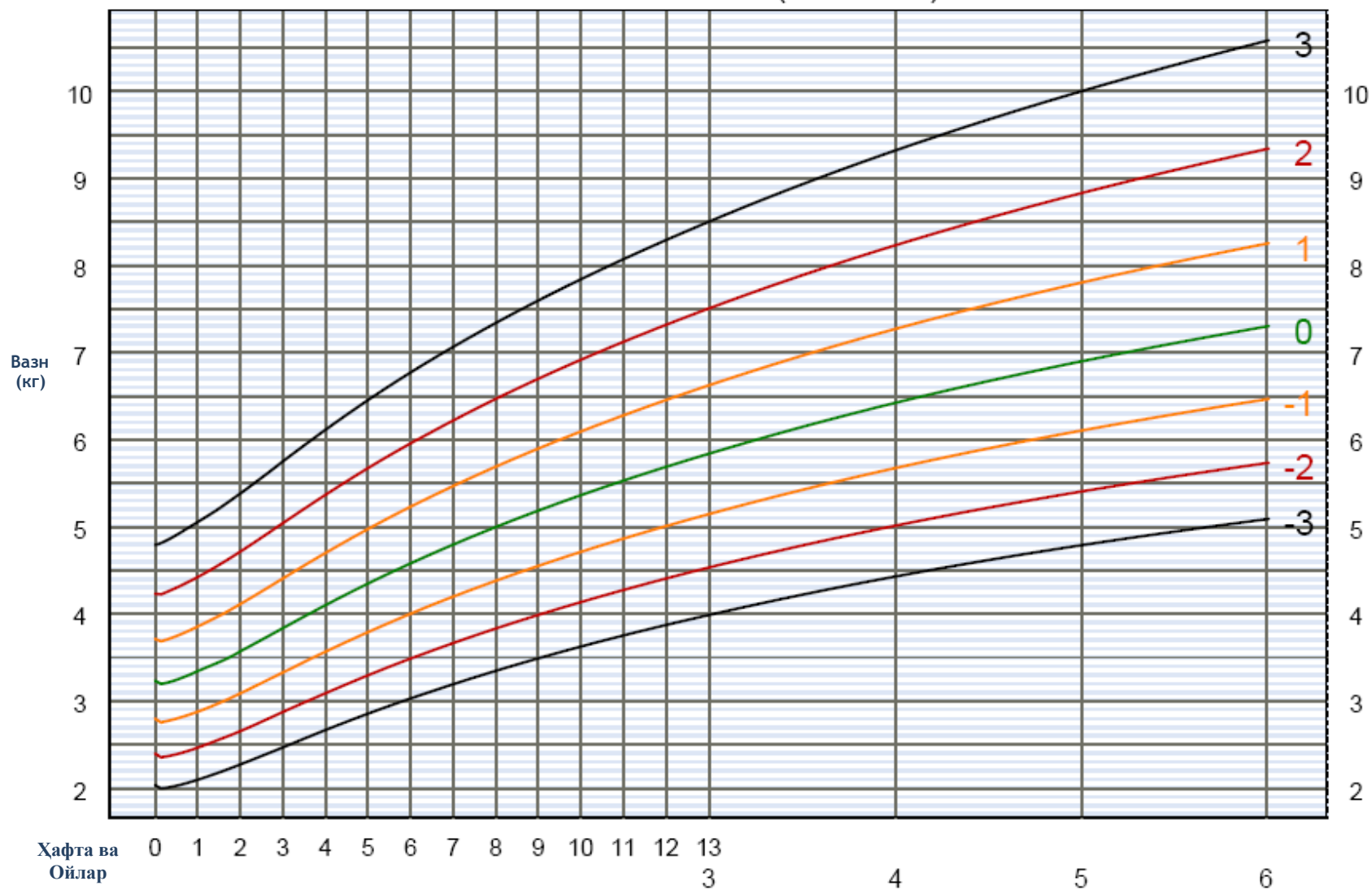
Ўғил болалар Вазни ёшга мослиги 2 ёшдан – 5 ёшгача (Z-индекс)

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазнниг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизиқ) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизиғидан пастда бўлса - болада “камвазглик” бор, “-3” пастда бўлса - болада озикланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озгинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

Ёши - тўлиқ ойларда ва йилда

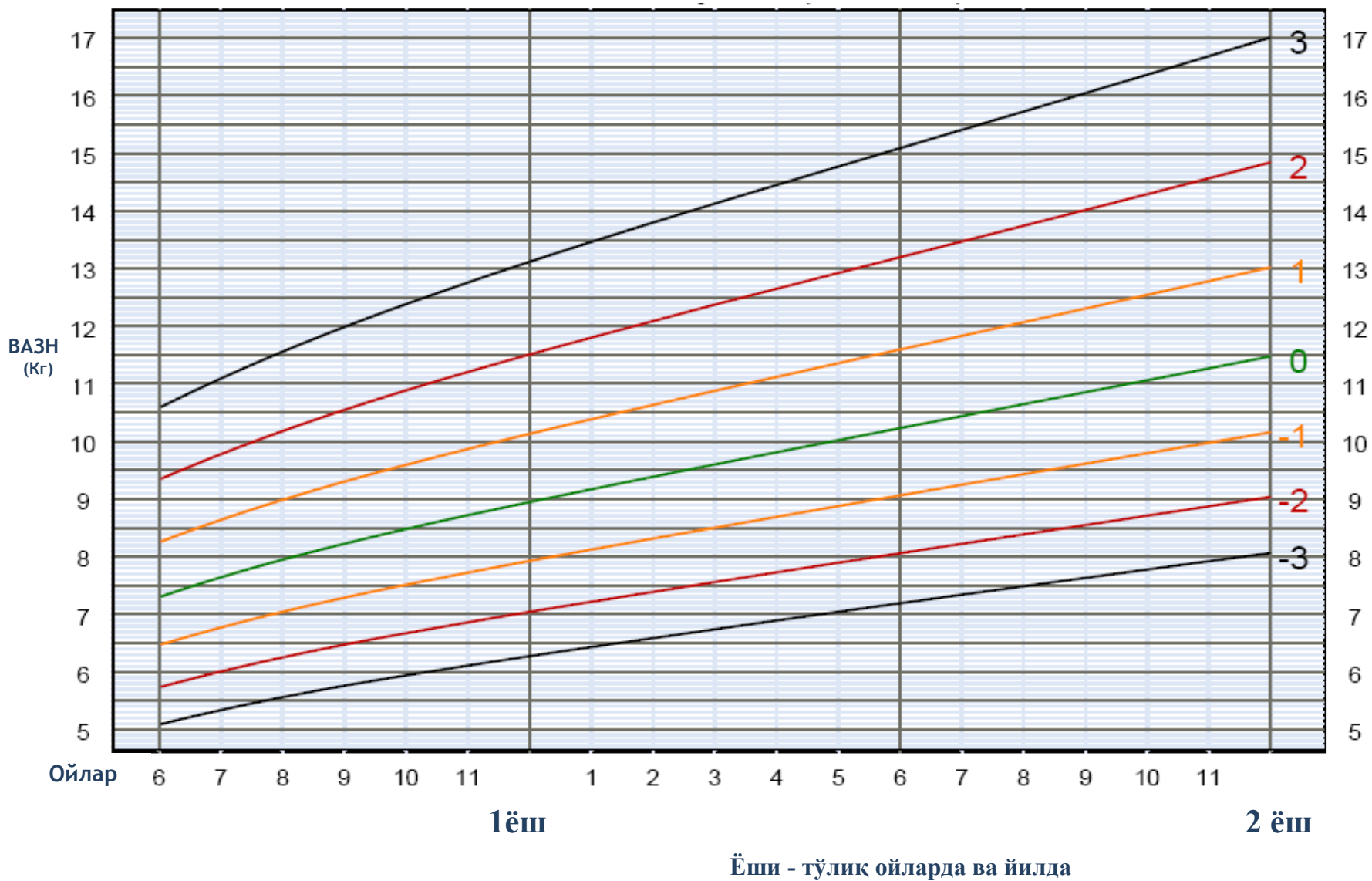
Қиз болалар Вазни ёшга мослиги
0– 6 ойгача (Z-индекс)

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазниги ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизиғидан пастда бўлса - болада “камвазглик” бор, “-3” пастда бўлса - болада озиқланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озғинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

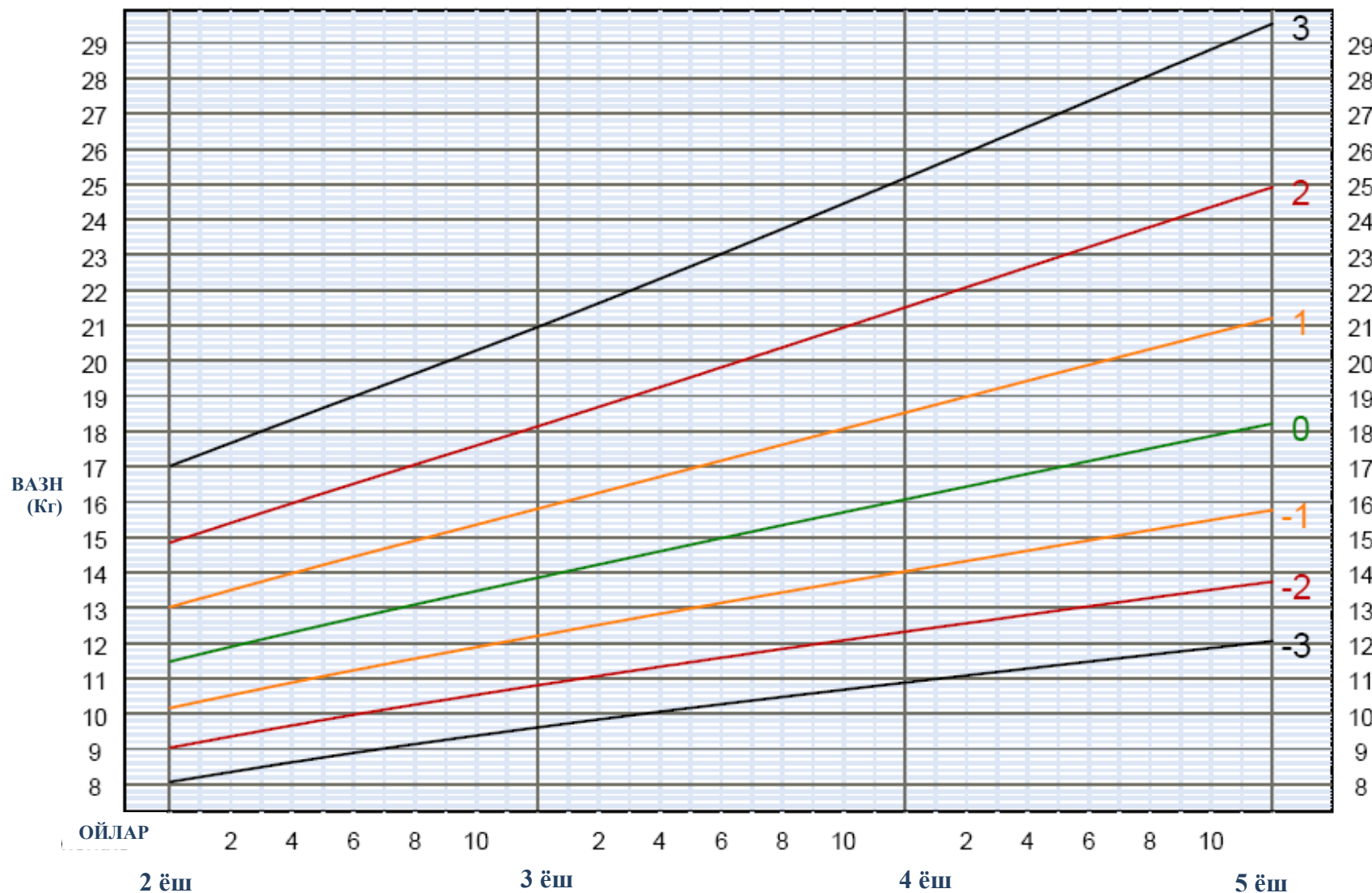
Ёши - тўлиқ ҳафта ва ойларда

Қиз болалар Вазни ёшга мослиги
6 ойликдан –2 ёшгача (Z-индекс)

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазниги ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизигидан пастда бўлса - болада “камвазглик” бор, “-3” пастда бўлса - болада озиқланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озғинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин

Қыз болалар Вазни ёшга мослиги 2 ёшдан—5 ёшгача (Z-индекс)

Ёши - тўлиқ ойларда ва йилда

Ушбу “Вазни ёшга мослиги” жадвали вазнниг ёшга мослигини медианага (“0” рақамли чизик) нисбатан таққослаб беради. “Вазни ёшга мослиги” “-2” чизигидан пастда бўлса - болада “камвазнлик” бор, “-3” пастда бўлса - болада озиқланишнинг оғир бузилиши бор. Бундай болаларда жуда озғинлик белгилари ёки Квашиоркор (болалар пеллаграси) бўлиши мумкин